

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 378.147:780.616.432

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-104-4-129-132

Наталія ЦЮЛЮПА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри естрадної музики
Інституту мистецтв
Рівненського державного гуманітарного університету

Маргарита ЛЮБЧЕНКО,
студентка магістратури
кафедри естрадної музики Інституту мистецтв
Рівненського державного гуманітарного університету

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ КЛАСУ ФОРТЕПІАНО У МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості фахової підготовки студентів класу фортепіано у мистецьких закладах вищої освіти. Окреслено шляхи підготовки, а також формування знань, умінь та навичок у майбутніх педагогів-музикантів.

Ключові слова: фах, фортепіано, педагог-музикант, музикант, педагог-піаніст, піаніст, методика, музика, мистецтво.

The article considers the features of professional training of students in the piano class; the training and formation of knowledge, skills and abilities of future teachers are determined. In this article, we found that the development of the student's personality is influenced by both external and internal conditions of activity. The ways of development of these factors depend on the life experience of the individual, intrinsic motivation and developed personal qualities. Thus, the peculiarities of the development of professional skills of a music teacher depends not only on external conditions, but also internal-personal motivations and qualities of future professionals. The evidence indicates that, it is extremely important to develop the motivational sphere of students and internal attitudes to acquire knowledge and skills. Based on the results of scientific research, we identify three main types of work that are the foundation for the organization of professional training of piano students. These include individual, lecture and seminar, and independent work. Individual work is the main type of musical-performing activity of students and contains various forms, namely: educational-performing, concert activity and writing of scientific-methodical articles, diploma and master's theses. This type of work requires the development of will, attention, dedication, deep mo-

tivation and contributes to the formation of performance skills, aesthetic taste, ability to analyze and interpret musical works. Lecture and seminar works are aimed at deeper training of students on methods and music-pedagogical activities, the history of piano performance etc. This work contributes to the deepening of professional knowledge and the formation of motivations for future professions. The special attention is paid to independent work of piano students which is an extremely important element of professional training. In the process of implementing this type of work, students learn to independently solve pedagogical and executive tasks, mobilize will and motivation, learn to apply the acquired knowledge and skills in practice. Adherence to certain pedagogical conditions in the educational process will contribute to a more complete professional development of students.

Based on the purpose and objectives of the article, we have proposed a methodological technology for professional training of piano students in art schools. It is based on observance of pedagogical principles and certain pedagogical conditions; implementation in the educational process of a diverse set of general and specific methods and creative tasks.

Key words: specialty, piano, music teacher, musician, teacher-pianist, pianist, methods, music, art.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасного життя ставить перед закладами вищої освіти непросте завдання – підготувати фахівців, здатних планувати свої дії та самостійно вирішувати поставлені завдання, оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, гідно конкурувати на ринку праці.

Неабияку роль у вирішенні означеного питання набуває фаховий підхід у підготовці кваліфікованих

педагогів мистецьких спеціальностей. Це передбачає суттєве оновлення змісту і завдань діяльності мистецьких закладів вищої освіти: посилення мотивації до оволодіння знаннями та вміннями, необхідними для майбутньої професії, створення сприятливих умов для активної соціальної дії, розвитку креативності майбутніх педагогів-музикантів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що важливими складовими фахової підготовки студентів класу фортепіано є набуття спеціальних знань та вмінь, які забезпечують їх конкурентоспроможність на сучасному ринку праці. Головні аспекти фахової підготовки майбутніх спеціалістів висвітлено у працях із психології та педагогіки (І. Зязюн, Є. Барбіна, О. Овчарук, та ін.). У галузі фахової підготовки студентів мистецьких закладів вищої освіти ці питання обґрунтовано в розвідках О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Ростовського, О. Щолокової та ін.

Низку досліджень (О. Бурська, В. Буцяк, Л. Паньків, Н. Цюлюпа та ін.) присвячено питанням методичної та виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Водночас аналіз науково-методичної літератури свідчить про існування суперечностей між:

- постійно зростаючими вимогами суспільства до педагога-музиканта і недостатнім рівнем його фахової підготовки;

- методичною і виконавською підготовкою студентів у процесі навчання у мистецьких закладах.

Таким чином, проблеми фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів у закладах вищої освіти потребують ґрунтовнішого розгляду окресленого питання.

Мета статті – розглянути особливості формування фахової майстерності педагога-музиканта у закладах вищої освіти; окреслити основні етапи фахової підготовки студентів класу фортепіано.

Виклад основного матеріалу. Глобальні зміни, що відбуваються сьогодні в сучасному суспільстві, спрямовують заклади вищої освіти (*далі – ЗВО*), зокрема й мистецькі, на підготовку фахівців, які б достойно конкурували на ринку праці та вміли застосувати набуті знання й уміння в майбутній професійній діяльності.

Новий етап розвитку системи освіти, на думку багатьох науковців-дослідників (І. Бех [4], І. Зязюн [6], В. Загвязинський [5] та ін.), відзначається зміною ставлення до особистості сучасного студента та його потенційних можливостей. Зокрема, зростають вимоги до організації фахової підготовки майбутніх учителів фортепіано у період їхнього навчання у закладах вищої освіти.

Індивідуальний характер фахової компетентності тісно пов'язаний із професійною успішністю кожного майбутнього педагога, піаніста, музиканта загалом. Фахова підготовка являє собою систему знань, умінь та практичного виконавського досвіду. Проте не менш важливим творчого мислення, емоційної та інтелектуальної сфер, креативності, а також загального й музичного лексичного запасу, що спрямовані на якісну й успішну реалізацію професійної діяльності, постійне самовдосконалення та розвиток особистості.

Розвиток фахової майстерності майбутнього педагога-музиканта – досить складний і довготривалий процес, результативність якого залежить від викладачів, їхньої майстерності, а також створення певних педагогічних умов.

При цьому необхідно враховувати, що постійно зростаючі вимоги сучасного суспільства до професійної діяльності педагога-музиканта вимагають від нього креативності мислення, участі в організації фахової підготовки високоосвічених та ерудованих педагогів-музикантів, які на високому професійному рівні володіють виконавською майстерністю. Саме наявність цих якостей у учителя-музиканта в майбутньому сприятиме розширенню кругозору учнів, вихованню у них моральних якостей, формуванню їх свідомості та внутрішнього світу.

Крім того, на розвиток особистості студента впливають як зовнішні, так і внутрішні умови діяльності, що залежать передусім від його життєвого досвіду, внутрішньої мотивації та розвинених особистісних якостей. Зважаючи на це, розвиток і постійне оновлення мотиваційного аспекту, власних внутрішніх установок студентів, звичайно, впливатимуть на якість отримання інформації та формування умінь і навичок.

Запорукою успіху, безумовно, є й індивідуальна робота студентів, коли вони вчаться самостійно вирішувати педагогічні та виконавські завдання, мобілізуючи власну волю і мотивацію, застосовувати на практиці набуті знання і вміння.

Самостійна робота музиканта передбачає різноманітні види і форми навчально-творчих завдань, наприклад: прослуховування; аналіз та суб'єктивне порівняння різного виконання музичного творів; робота з нотами без інструменту та робота з нотами й інструментом; імпровізовані виступи з метою подолання страху перед публікою та розвитку виконавської техніки тощо.

Процес фахової підготовки студентів класу фортепіано в мистецьких закладах вищої освіти повинен ґрунтуватися на принципах систематичного і комплексного оволодіння навчальним матеріалом, єдності теоретичних знань і практичного виконавського досвіду, творчої самореалізації студентів, розвитку креативності й педагогічної майстерності [1].

Фахова підготовка майбутніх музикантів передбачає внесення змін у структуру навчання: необхідність посилення ролі та значення фахових знань і умінь, створення умов для дослідницької роботи, розвитку креативності.

До умов фахової підготовки студентів класу фортепіано у ЗВО відносять:

- систематичний розвиток мотиваційної сфери майбутніх педагогів до оволодіння знаннями;

- стимулювання виконавської діяльності студентів, що забезпечує ефективність реалізації у майбутній професії;

- розвиток діагностичних якостей;

- організацію освітнього процесу на основі новітньої науково-педагогічної та методичної літератури.

Варто пам'ятати, що розширення виконавського та теоретико-методичного досвіду студентів-музикантів сприяє більш глибокому осмисленню композиторського задуму та творчого підходу до інтерпретації музичних творів. Так, важливим є вивчення та ескізне ознайомлення з кращими зразками музичних творів, що суттєво розширює коло музичних інтересів студентів, збагачує їхній виконавський репертуар, покращує уміння самостійно та якісно розбирати музичний текст, прискорює процес аналізу та пошуку, виховує вміння працювати з нотним текстом, адекватно і критично оцінювати власну інтерпретацію, збагачує загальний і музичний тезаурус. Серед таких творів – етуди Ф. Шопена (*див. рис. 1, 2*), сонати Л. Бетховена (*див. рис. 3*).

Рис. 1. Етюд (до-мажор), опус 10 № 1 Ф. Шопена

Рис. 2. Етюд, опус 25 № 1 Ф. Шопена

Рис. 3. Соната, опус 78 № 24 Л. Бетховена

У дослідженнях О. Олексюк, Г. Падалки [8], О. Рудницької, О. Ростовського [9], О. Щолокової [14] та інших наголошується, що для розвитку в студентів умінь керувати навчальною діяльністю учнів, майбутнім учителям необхідно пропонувати для розгляду творчі завдання, як-от: надати характеристику

засобам музичної виразності; підібрати в музичних творах доцільну аплікатуру та динаміку; розробити алгоритм роботи з уртекстом.

Найкраще та найефективніше для піаніста починати таку роботу з прелюдій та фуг Й. С. Баха (див. рис. 4).

PRAELUDIUM XVIII.

Рис. 4. Прелюдія та fuga соль-мінор ДТК № 1 Й. С. Баха

Поряд з основними завданнями музично-виконавського мистецтва (пізнавальними, гедоністичними, естетичними) виконавська діяльність має певні особливості. Зважаючи на це, у професійній діяльності майбутнього педагога-музиканта неабияку роль відведено визначенню й оволодінню методами і прийомами ефективного педагогічного впливу на учнів. До майбутнього педагога варто донести усвідомлення того, що у фортепіанному виконавстві слухове уявлення має бути первинним, а рух – вторинним. Тобто, необхідно «просуватися» від слуху до руху, підпорядковуючи всі ігрові дії основному правилу фортепіанного виконавства – слуховому аналізу.

Розвиток фахових знань та вмінь студентів класу фортепіано в мистецьких закладах вищої освіти відбувається й на індивідуальних заняттях – передусім у класах спеціальних дисциплін (спеціалістського, загального фортепіано, ансамблю, концертмейстерського класу, камерного ансамблю) шляхом створення власних установок, підпорядковуючи їх своїм інтересам, пріоритетам, мотивації та життєвому досвіду. Зважаючи на це, у процесі індивідуального навчання можуть бути створені умови для розвитку всіх необхідних професійних якостей майбутнього фахівця.

Разом із тим, комплексна фахова підготовка студентів класу фортепіано, поряд з індивідуальною роботою, відбувається на заняттях з таких дисциплін, як сольфеджіо, гармонії, аналізу музичних творів, історії музики, історії світової культури та ін.

Як стверджує Н. Цюлюпа, формування методичної компетентності майбутніх педагогів-музикантів – невід’ємний і важливий елемент у фаховій підготовці студента-музиканта. Обов’язковою умовою набуття спеціалістом професійної компетентності є здатність до постійного і наполегливого навчання та саморозвитку [10].

У процесі підготовки педагога-піаніста виокремлюють три основних види робіт, які є підґрунтям в організації його фахової підготовки: індивідуальна, семінарсько-лекційна та самостійна. Зокрема, індивідуальна робота вважається основою для музично-виконавської діяльності студентів. Вона включає: навчально-виконавську та концертну діяльність, написання науково-методичних статей, а також дипломних робіт. Означений вид роботи вимагає розвитку волі, уваги, самовідданості, глибокої мотивації; сприяє формуванню виконавської майстерності, естетичного смаку, вмінь аналізувати та інтерпретувати музичні твори.

Лекційні та семінарські заняття сприяють більш ґрунтовній підготовці студентів із питань методики та музично-педагогічної діяльності, історії розвитку фортепіанного виконавства, поглибленню фахових знань, формуванню мотивації до майбутньої професії.

На думку П. І. Щербаня, освіта дасть свої «плоди» лише тоді, коли вже з перших років навчання у ЗВО студент перебуватиме в умовах, наближених до його майбутньої професійної діяльності. Тому на індивідуальних, лекційних та семінарських заняттях викладачам не лише необхідно звертати увагу на те, які професійні якості потрібно «закласти» майбутнім педагогам-музикантам, а й, звичайно, демонструвати це на власних гідних прикладах.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що серед особливостей розвитку фахової майстерності педагога-піаніста передусім варто виокремити його індивідуальний розвиток, особистісну мотивацію, установки і пріоритети,

здобуті знання, вміння й навички. Неабиякий вплив при цьому мають зовнішні та внутрішні фактори, а також життєвий досвід. Невід’ємною складовою якісної організації та фахового становлення майбутнього фахівця є такі види роботи, як індивідуальна, семінарсько-лекційна та самостійна. Лише комплексний підхід у її організації, орієнтований на потреби сучасної системи освіти, є запорукою успіху в здобутті педагогом-музикантом майбутньої професії.

Подальші наші дослідження плануємо спрямувати на вирішення технічних і художніх завдань у роботі над етюдами (на прикладі творів Ф. Шопена).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адольф В. А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя. *Педагогика*. 1998. № 1. С. 26–29.
2. Барбина Е. С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования : монография. Київ : Вища школа, 1997. 153 с.
3. Беликова В. В. Музыкальное исполнительство как вид художественно-творческой деятельности : автореф. дисс. ... канд. искусствоведения : 17.00.03. Київ, 1991. 16 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 278 с.
5. Загвязинский В. И. Теория обучения. Современная интерпретация. Москва : Академия, 2001. 187 с.
6. Зязюн І. А. Наука і мистецтво педагогічної дії. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. Київ : ВПОЛ, 2001. С. 357–381.
7. Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах. *Шлях освіти*. Київ : К.І.С., 2003. № 2. С. 12–16.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 272 с.
9. Ростовська Ю. О. Формування педагогічних переконань майбутніх учителів музики і хореографії у процесі методичної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 20 с.
10. Цюлюпа Н. Л. Методичні засади формування фахової компетентності викладачів мистецьких дисциплін. *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Рівне : Волинські обереги, 2008. Вип. 3. С. 120–123.
11. Цюлюпа Н. Л. Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх учителів музики в процесі інструментальної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 20 с.
12. Чернявська М. Н. Аксиологічний аспект теорії інтерпретації та проблеми музичної педагогіки : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 1996. 138 с.
13. Шеремет Л. П. Формування особистості засобами музики. Суми : Мрія, 1992. 235 с.
14. Щолокова О. П. Професійна компетентність як стратегічний напрямок модернізації мистецької освіти в Україні. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*. 2006. Вип. 8. С. 20–23.

Дата надходження до редакції: 02.10.2020 р.